

Protokoll fört vid pleniföredragning

Näringsavdelningen

Skogsbruksbyrån II, N4a

Närvarande

KS - MP - MN - WV

Frånvarande

CG – NF - TA

Justerat

Omedelbart

Ordförande

Lantråd

Katrin Sjögren

Föredragande

Minister

Mats Perämaa

Protokollförare

Jaktförvaltare

Robin Juslin

.....
Ärende/Dnr/Exp.

.....
Beslut

Nr 1

Överfört från enskild föredragning 9.4.2019.

Riktlinjer för beviljande av tillstånd till jakt på sjöfågel år 2019 enligt 20 § jaktlagen för landskapet Åland (ÅFS 1985:31, 2007/49).

ÅLR 2019/3008

Beslöts fastställa riktlinjer för jakt på sjöfågel enligt 20 § jaktlagen för landskapet Åland (1985:31, 2007/49) enligt **bilaga 1, N4a19P01**.

RIKTLINJER FÖR BEVILJANDE AV TILLSTÅND TILL JAKT PÅ EJDER UNDER TIDEN 1.5 – 14.5.2019

Landskapsregeringen har den 9 april 2019 (Dnr ÅLR 2019/3008) fastställt riktlinjer för beviljande av i 20 § jaktlagen för landskapet Åland (ÅFS 1985:31) avsett tillstånd att bedriva undantagsjakt på hane av ejder under tiden 1.5 - 14.5.2019 inom landskapet Åland. Landskapsregeringen har beslutat att tillåta undantagsjakt på 2.000 hanar av ejder.

Undantagsjakt enligt 20 § jaktlagen kan endast beviljas under förutsättning att ingen annan lämplig lösning finns, att jakten avser ett litet antal fåglar, att jakten sker under strängt kontrollerade former samt på selektiv grund. I övrigt gäller vad som stadgas i jaktlagen.

1. Laglig grund för beslutet

1.1 Ingen annan lämplig lösning

1.1.1 Förekomsten av ejder på hösten

Alla sjöfågelarter som förekommit i jaktbara numerär under hösten har på Åland varit föremål för höstjakt¹. Höstjakt på ejder har inte förekommit annat än på försök. För att objektivt bedöma om det finns någon annan lämplig lösning än varjakt efter ejder har landskapsregeringen i samarbete med Uppsala universitet undersökt om ejdern förekommer på Åland på hösten och om den i så fall förekommer i jaktbara antal. För att utreda jaktbarheten har inventerarna som utfört fältarbetet till uppsalastudien även haft tillstånd att fälla ejder.

Utgående från inventeringarna har Uppsala universitet producerat rapporten ”Ducks on Åland and in southwestern Finland II, inventory during the autumns of 2007-2011”². Rapporten sammanställer inventeringsdata från totalt 191 inventeringstillfällen som utförts under höstarna 2007-2008 samt 2010-2011 på 86 olika platser fördelade över hela Åland. Resultaten visar entydigt att ejdern inte förekommer i jaktbara antal på Åland under den tid på året då den är tillåten att jagas i enlighet med artikel 7.4 i rådets direktiv 79/409/EEG om bevarande av vilda fåglar (fågeldirektivet). Under inventeringarna har ejdrar observerats vid tio olika tillfällen. En ejderhane, 47 honor/årsungar samt tre obestämda ejdrar. Ingen av dessa har dock observerats inom skotthåll. Det är därmed konstaterat utom tvivel att ejdern inte finns på Åland under hösten

¹ Jakten och viltvården i landskapet Åland - under självstyrelsens tid. Conny Andersson et.al. 2009.

² Höglund, J. 2012. Ducks on Åland and in southwestern Finland II, inventory during the autumns of 2007-2011. Uppsala University.

i sådan omfattning att jakt skulle vara möjlig. Inventeringarna har även fortgått utan att resultatet skiljer sig från tidigare inventeringar.

Resultaten från studien understöds även av Vilt- och fiskeriinstitutets rapport "Utbredning, förekomst och byte av sjöfåglar som jagas under vårjakten i de södra och sydvästra skärgårdsområdena i Finland under hösten år 2000"³. Där kan man konstatera att totalt 30 ejdrar hittades på Åland under hela inventeringsperioden (26.8-19.11) inom 50 meter från land. Om alla noterade fåglar under hösten summeras skulle det innebära en täthet på 0,15 fåglar/km². Denna siffra är dock en överskattning eftersom det är en summering av alla inventeringstillfällen och alla fåglar noterades inte vid samma tillfälle. Denna studie tog ingen notis om de observerade fåglarna var hanar/honor eller årsungar.

Landskapsregeringen konstaterar vidare att EU-domstolen i mål C-76/08 (kommissionen mot Malta) har fastslagit att det inte är uteslutet att tillämpa undantaget i artikel 9 även om det finns begränsade jaktmöjligheter under hösten inom de områden där vårjakt bedrivs.

Landskapsregeringen konstaterar, med hänvisning till de utredningar som gjorts, att det inte finns möjligheter att jaga ejder på hösten. Således utgör höstjakt inte någon lämplig lösning och den enda möjligheten till jakt efter ejder är att nyttja undantagsbestämmelserna i enlighet med artikel 9.1.c i fågeldirektivet.

1.2 Förnuftig användning

1.2.1 Artikel 2 i fågeldirektivet

Artikel 2 i fågeldirektivet stadgar att "Medlemsstaterna ska, med beaktande även av ekonomiska krav och rekreationsbehov, vidta de åtgärder som är nödvändiga för att bibehålla populationen av de fågelarter som avses i artikel 1 på en nivå som svarar särskilt mot ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller för att återupprätta populationen av dessa arter till denna nivå." Således är rekreationsbehovet en faktor som kan beaktas vid bedömningen av huruvida vårjakt kan tillåtas.

1.2.2 Ejderens populationsstatus

Ejderstammen i Östersjön/Vadehavet, som är den population ur vilken det jaktliga uttaget sker, har uppvisat följande variationer de senaste årtiondena. Sedan 1991 har tre heltäckande inventeringar av det övervintrande beståndet utförts och dessa har visat att populationen uppgick till 1.181.000 fåglar år 1991, 760.000 fåglar år 2000 och 976.000 fåglar år 2009. Uppskattningar av det häckande beståndet uppvisar också att antalet häckande fåglar har

³ Tiainen, J., Rintala, J. & Sigzelius, J. 2001. Utbredning, förekomst och byte av sjöfåglar som jagas under vårjakten i de södra och sydvästra skärgårdsområdena i Finland under hösten år 2000. Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet.

minskat, 481.000 par år 1991, 561.000 par år 2000 och 292.000 par år 2009.⁴ Till följd av populationsstorlekens variation har ejderns klassificering i olika rödlistor ändrat.

Klassificering av arter i olika rödlistor bygger på en den internationella naturvårdsunionens (IUCN) system för kategorier och kriterier. Kategorier är: Livskraftig (Least Concern), Nära hotad (Near Threatened), Sårbar (Vulnerable), Starkt hotad (Endangered), Akut hotad (Critically Endangered) till Utdöd (Extinct). Arter inom kategorierna Sårbar, Starkt hotad och Akut hotad klassas som hotade. Kategoriseringen motiveras med ett antal kriterier som bygger på populationens trend och olika hotbilder.⁵

IUCN har sedan 1.10.2015 kategoriserat ejdern globalt som Nära hotad från att tidigare kategoriserats som Livskraftig⁶. Den senaste utvärderingen är från den 7 augusti 2018 i vilken den fortsättningsvis kategoriseras som Nära hotad⁷. Kategoriseringen motiveras av att populationen nästan uppfyller kraven för att klassas som hotad under kriteriet A4abcde. Bland signifikanta hot nämns oljeutsläpp, skaldjurfiske, störningar i häckningsområden från mänsklig aktivitet eller industrier, störningar i övervintringsområdet av fartygstrafik och turism, bifångst vid garnfiske, ohållbar jakt, ökad predation av framför allt havsörn, sjukdomar och klimatförändringar.

Wetlands International kategoriserar ejderpopulationen i Östersjön/Vadehavet som Nära hotad⁸. Enligt "Flyway trend analyses based on data from the African–Eurasian Waterbird Census from the period of 1967–2015" för ejderpopulationen i Östersjön, Danmark och Nederländerna har den långsiktiga trenden varit stabil, om än kraftigt fluktuerande, och den kortsiktiga trenden måttligt ökande⁹.

EU kommissionen har 2015 publicerat en ny rödlista över fåglar i Europa i vilken det europeiska beståndet av ejder har klassats som Sårbart och i EU27 som Starkt hotat¹⁰. Den Europeiska populationen uppskattas minska med 30-49 % fram till 2027 (tre generationer från

⁴ Ekroos, J., Fox, A.D., Christensen, T.K., Petersen, I.K., Kilpi, M., Jónsson, J.E., Green, M., Laursen, K., Cervenc, A., de Boer, P., Nilsson, L., Meissner, W., Garthe, S & Öst, M. 2012. Declines amongst breeding Eider *Somateria mollissima* numbers in the Baltic/Wadden Sea flyway. *Ornis Fennica* 89.

⁵ IUCN Red List Categories and Criteria, Version 3.1, IUCN – The World Conservation Union 2001, <http://intranet.iucn.org/webfiles/doc/SSC/RedList/redlistcatsenglish.pdf>

⁶ BirdLife International. 2016. *Somateria mollissima*. The IUCN Red List of Threatened Species 2016: e.T22680405A92861620. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-3.RLTS.T22680405A92861620.en>. Downloaded on 09 April 2018.

⁷ BirdLife International 2018. *Somateria mollissima*. The IUCN Red List of Threatened Species 2018: e.T22680405A132525971. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2018-2.RLTS.T22680405A132525971.en>. Downloaded on 15 March 2019.

⁸ Wetlands International (2019). "Waterbird Population Estimates" . Retrieved from wpe.wetlands.org on Friday 15 Mar 2019

⁹ Wetlands International (2017) Flyway trend analyses based on data from the African-Eurasian Waterbird Census from the period of 1967-2015. Ede, The Netherlands: Wetlands International. Retrieved from iwc.wetlands.org/index.php/aewatrends on 15 March 2019.

¹⁰ BirdLife International (2015) European Red List of Birds. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

2000 då nedgången beräknas ha börjat) och med 50-79 % inom EU27. Bland hoten nämns i stort sett de samma som i IUCNs faktablad.¹¹

Enligt den nationella rödlistan som publicerades av miljöministeriet och miljöcentralen i mars 2019 har klassificeringen för ejdern i Finland ändrat från sårbar till starkt hotad. Orsakerna bedöms vara påverkan av andra arter, invasiva arter, miljöföroreningar och övergödning, samt påverkan i andra länder.¹²

På Åland övervakas sjöfågelbestånden kontinuerligt i olika referensområden. Inventeringarna går i korthet ut på att räkna antalet stationära (sannolikt häckande) hanar, alltså att de antingen uppträder i par med en hona, ensam, eller i grupp om 2-5 hanar. Större hanflockar utesluts, liksom flockar med jämnare könsfördelning eftersom de sannolikt endast är rastande. En hane som uppvisar häckningsbeteende anses representera ett häckande par. Detta är en vedertagen metod för inventering av häckande bestånd av andfågel och ger ett index över antal häckande par i särskilda referensområden¹³.

Tidigare utfördes inventeringar i tio referensområden utspridda över nästan hela Åland. Dessa visar att ejderstammen ökade kraftigt från 40- till 80-talet, vilket överensstämmer med resultatet av uppföljningar av den totala ejderpopulationens utveckling. Därefter förefaller ejderbeståndet ha stabiliserats för att sedan minska under 90- och början av 2000-talet. De senaste 10 - 15 åren visar dock resultaten att det inte har skett någon fortsatt nedgång. Se bilaga 2 till åtgärdsplanen för ejderstammen på Åland för resultatet av inventeringarna. Ejdern är fortfarande också den klart vanligaste sjöfågeln i referensområdena.

För att ytterligare stärka bilden av ejderns utveckling genomfördes storskaliga inventeringar våren 2017 och 2018 inom ramen för åtgärdsplanen för ejderstammen på Åland. Genom ett samarbete med jaktvårdsföreningarna och Ålands fågelskyddsförening inventerades 45 områden inklusive de 10 referensområden som årligen inventeras. Utöver detta inventerade Finlands miljöcentral ejder i IBA-områden, totalt 12 områden. Inventeringarna visar att ejdern är fåtalig i ytterskärgården, med undantag av Lågskär som fortfarande har ett starkt häckande bestånd på 727 häckande par, och att största delen av det häckande beståndet nu återfinns i inner- och mellanskärgård. Ytterskärgården var tidigare det viktigaste området med mycket stora bestånd av häckande ejdrar och nedgången har varit betydelsefull för det totala beståndet. I inner- och mellanskärgård har inte likande nedgångar observerats och det finns fortfarande förhållandevis gott om ejder. Se punkt 2.8.1 för ytterligare information om åtgärdsplanen för ejderstammen på Åland.

¹¹ BirdLife International (2015) European Red List of Birds. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. <http://datazone.birdlife.org/info/euroredlist>

¹² Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (eds.) 2019. The 2019 Red List of Finnish Species. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 p.

¹³ Andersson, Å. 1998. Undersökningstyp: Inventering av häckande kustfåglar. Arbetsmaterial 1998-06-07. Bilaga 1. Naturvårdsverket.

1.2.3 Situationen för ejderstammen

Ejderstammen i Östersjön/Vadehavet ökade under lång tid fram till omkring 1990. Denna utveckling förklaras till stor del av eutrofieringen vilket ökade primärproduktionen i Östersjön och därmed gynnade musslorna som är ejderns stapelföda. Bland andra orsaker nämns minskat jakttryck och ett lågt predationstryck. Orsakerna bakom ejderstammens nedgång är dock fortfarande oklara och forskarvärlden diskuterar ett antal möjliga förklaringar.

I Finland har man observerat att den årliga överlevnaden bland ådor har minskat på grund av ökad predation och döda ådor som hittats har varit tagna av havsörn, mink och mårhund. Ökad dödlighet bland vuxna honor kan därför vara en av de viktigaste orsakerna till ejderstammens nedgång i Finland, men även i andra områden i Östersjön där havsörnen eller andra predatorer har ökat¹⁴ Dålig reproduktionsframgång på grund av låg överlevnad bland ungarna har också observerats som kan vara knutet till ådornas kondition, sjukdomar eller tiaminbrist, men det råder brist på data huruvida reproduktionsframgången har minskat i Östersjön överlag.¹⁵

Ett överfiske av musslor i Vadehavet har tidigare lett till massdöd bland ejdrar och biomassan av blåmusslor är fortfarande låg även om fisket idag är reglerat. I Finska viken och Stockholms skärgård har mängden blåmusslor minskat eventuellt orsakad av lägre salthalt i havet och kvaliteten på musslorna kan också ha försämrats till följd av klimatförändringar eller förändringar i sammansättningen av växtplankton.¹⁶ Relativt nya resultat har presenterats som visar på samband mellan sjunkande koncentrationer av näringsämnen i Östersjön/Vadehavet och minskande bestånd av ejder. En möjlig orsak till nedgången kan alltså vara att arbetet med att minska näringsläckage till haven börjar ge resultat.

Bifångst vid garnfiske, oljeutsläpp och jakt är andra faktorer som bidrar till ökad dödlighet i bestånden. Uppemot 200.000 fåglar av bland annat alfågel och ejder har i alla fall tidigare dött årligen till följd av fisket men det är osäkert hur stort problemet är idag eftersom omfattningen är dåligt studerad. Både avsiktliga och oavsiktliga oljeutsläpp är vanliga i ejderns övervintringsområden och även om stora oljekatastrofer är sällsynta kan små utsläpp vara förödande när koncentrationen av fåglar är hög under vintern. I en studie som utfördes i Vadehavet hade ca 5 % av ejdrarna olja i fjäderdräkten.¹⁷ Antalet upptäckta oljeutsläpp har lyckligtvis minskat enligt Helcom¹⁸.

¹⁴ Ekroos J, Öst M, Karell P, Jaatinen K & Kilpi M. 2012. Philopatric predisposition to predation-induced ecological traps: habitat-dependent mortality of breeding eiders. *Oecologia* (2012) 170:979-986.

¹⁵ Ottvall R. Ejderns och andra musselätande dykänders minskning i Östersjön. Rapport från Miljöforskningsberedningen. Statens offentliga utredningar, Stockholm, augusti 2012.

¹⁶ Ottvall R. Ejderns och andra musselätande dykänders minskning i Östersjön. Rapport från Miljöforskningsberedningen. Statens offentliga utredningar, Stockholm, augusti 2012.

¹⁷ Ottvall R. Ejderns och andra musselätande dykänders minskning i Östersjön. Rapport från Miljöforskningsberedningen. Statens offentliga utredningar, Stockholm, augusti 2012.

¹⁸ HELCOM (2016), HELCOM Annual report on discharges observed during aerial surveillance in the Baltic Sea, 2015.

Ejderen är ett populärt jaktbyte och på 1970- och 80-talen när ejderstammen växte som starkast sköts 200.000 – 250.000 ejdrar årligen i Östersjöregionen. Det danska uttaget, vilket står för det största jaktliga uttaget ur populationen, beräknades tidigare bidra till populationens nedgång men beräkningarna visade också att om ådorna totalfredades skulle populationen i stället börja öka¹⁹. Dessa restriktioner genomfördes från jaktsäsongen 2014/2015 och ådan är numera totalfredad i Danmark varför jaktuttaget kan betraktas som hållbart. I dagsläget skjuts ca 30.000 gudingar årligen i Danmark²⁰.

Enligt fågeldirektivet ska medlemsstaterna säkerställa att jakten inte äventyrar ansträngningarna att bevara arterna. Medlemsstaterna ska också säkerställa att jakten överensstämmer med principerna om ett förnuftigt utnyttjande. Dessa begrepp förtydligas i kommissionens publikation ”Vägledning för jakt enligt rådets direktiv 79/409/EEG om bevarande av vilda fåglar”²¹. Enligt punkt 2.4.7 innebär ett förnuftigt utnyttjande ett hållbart jaktuttag med betoning på att arternas populationer ska hållas på en nivå som utgör gynnsam bevarandestatus. Begreppet förnuftigt utnyttjande gäller också för den positiva roll som viltvård kan spela. Även om det årliga jaktuttaget kan eliminera en betydande andel av en population motvägs detta av vinster till följd av en lägre naturlig dödlighet och/eller en högre reproduktion. Detta kan leda till att bestånden av vilt och andra arter blir betydligt större inom områden där man tillämpar viltvård än i andra områden.²²

Kategorisering i rödlistor är inte direkt överförbart till begreppet ogynnsam bevarandestatus. Enligt punkt 2.4.24 i vägledningen kan fågelarter anses ha en ogynnsam bevarandestatus när summan av faktorer som påverkar arten på lång sikt påverkar den naturliga utbredningen och mängden hos dess populationer negativt. Detta skulle även omfatta en situation där uppgifter om populationsutvecklingen tyder på att arten inte på lång sikt förblir en livskraftig del av sin naturliga livsmiljö. I samma punkt framgår att det inte är att rekommendera att utsätta sådana arter eller populationer för jakt, även om jakten i sig inte är orsaken eller bidrar till dess ogynnsamma bevarandestatus. Genom att tillåta jakt anser man dock att man kan skapa ett starkt incitament för att vårda livsmiljöer och ta itu med andra faktorer som bidrar till populationens tillbakagång, och därmed bidra till målet att återupprätta populationens gynnsamma bevarandestatus.

Frågan om jakt ska tillåtas måste alltså ställas i relation till ejderns samlade hotbild, den potentiella påverkan på populationen och eventuella positiva effekter som kan uppnås genom jägarnas viltvårdande åtgärder. På Åland har viltvården och värnandet om fågelstammarna i samband med vårjakt alltid varit starkt sammanlänkade. Redan från 1930-talet infördes frivilligt lokala fredningsområden för att skapa störningsfria häckningsområden för sjöfågel och i regel

¹⁹ Christensen, T.K. & Hounisen, J.P. (2014) Managing hunted populations through sex-specific season lengths: a case of the Common Eider in the Baltic-Wadden Sea flyway population. *Eur.J.Wildl.Res.* 60:717-726

²⁰ Christensen, T.K., Balsby, T.S. & Mikkelsen, P. 2018. Vildtudbyttestatistik og vingeundersøgelsen for jagtsæsonerne 2016/17 og 2017/18. Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi.

²¹ Vägledning för jakt enligt rådets direktiv 79/409/EEG om bevarande av vilda fåglar. Februari 2008.

²² Punkt 2.4.20 i Vägledningen för jakt enligt rådets direktiv 79/409/EEG.

var innerskärgårdarna helt fredade från jakt. Man jagade normalt endast hanfågel och lade stor vikt vid predatorjakten. Sjöfågeln utgjorde en värdefull resurs och förvaltades som en sådan.

De djupt rotade traditionerna för viltvård har följt med in i modern tid. Enligt statistiken som samlas in i samband med vårjakten underhåller jägarna över 10.000 sjöfågelholkar och begränsar mårhund- och minkstammarna med omkring 5.000 respektive 1000 djur årligen. Denna värdefulla arbetsinsats som jägarna utför i utbyte mot att få skörda en liten del av fågelbestånden får allt större betydelse när fågelbestånd utsätts för olika hot. Jägarna kan inte påverka de storskaliga förändringarna utan det krävs långsiktigt arbete för att förbättra hela Östersjöns tillstånd men de insatser jägarna utför är mycket viktiga för att begränsa påverkan av andra faktorer, som till exempel predation av invasiva arter.

Som framkommit tidigare i kapitlet finns det flera faktorer som kan påverka ejderstammens fluktuationer. Man har även konstaterat att könsförhållandet i populationen har förändrats. Enligt räkningar i Finska viken har andelen honor under vårflytten ändrat från ett överskott (58 %) på 1980-talet till ett underskott (41 %) i början av 2000-talet²³. Motsvarande förändring har även observerats i Danmark där andelen vuxna honor i jaktstatistiken minskade från ca 45 % år 1982 till ca 25 % år 2009²⁴. Den primära orsaken anses vara att dödligheten bland häckande honor har ökat drastiskt i Finland, främst på grund av ökad predation av havsörn och mink²⁵. Dödlighet bland vuxna honor kan därför vara en av de viktigaste orsakerna till ejderstammens nedgång i Finland, men även i andra områden i Östersjön där havsörnen eller andra predatorer har ökat²⁶. En studie uppskattade att mårhundarna i Skärgårdshavets nationalpark dödade 1.2 - 3,5 % av ådorna varje år och att en mårhund i medeltal dödade 3-4 ådor under våren²⁷. Förutom den direkta effekten av predatorernas närvaro finns även en sekundär effekt genom att adulta ejdrar undviker tidigare häckningsplatser där predatorer etablerat sig²⁸. Havsörnens predation är svår att påverka men sannolikt kommer betydelsen av skogsbeklädda häckningsmiljöer att öka i och med att ådorna har svårare att överleva häckningen på de öppna skären, vilket ökar vikten av att hålla dessa holmar fria från fyrfota predatorer.

Det finns även positiva indikationer för ejderns beståndsutveckling. De senaste populationsuppskattningarna i Finland visar att nedgången upphörde 2007 och att antalet

²³ Lehikoinen A, Christensen TK, Öst M, Kilpi M, Saurola P & Vattulainen A. 2008. Large-scale change in the sex ratio of a declining eider *Somateria mollissima* population. *Wildlife Biology* 14:288-301.

²⁴ Ekroos, J., Fox, A.D., Christensen, T.K., Petersen, I.K., Kilpi, M., Jónsson, J.E., Green, M., Laursen, K., Cervencel, A., Boerm P., Nilsson, L., Meissner, W., Garthe, S. & Öst, M. 2012. Declines amongst breeding Eider *Somateria mollissima* numbers in the Baltic/Wadden Sea flyway, *Ornis Fennica* 89:81-90.

²⁵ Lehikoinen, A., Christensen, T.K., Öst, M., Kilpi, M., Saurola, P. & Vattulainen, A. 2008. Large-scale change in the sex ratio of a declining eider *Somateria mollissima* population. - *Wildl. Biol.* 14: 288-301.

²⁶ Ekroos J, Öst M, Karell P, Jaatinen K & Kilpi M. 2012. Philopatric predisposition to predation-induced ecological traps: habitat-dependent mortality of breeding eiders. *Oecologia* (2012) 170:979-986.

²⁷ Kauhala, K. & Auniola, M. 2001. Diet of raccoon dogs in summer in the Finnish archipelago. *Ecography* 24: 151-156.

²⁸ Christensen TK & Bregnballe T. 2011. Status of the Danish breeding population of Ejders *Somateria mollissima* 2010. *Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift* 105:195-205.

häckande par har ökat sedan dess²⁹. Helcom sammanställer indikatorer för biodiversitet inom verksamhetsområdet och publicerar bland annat trender för häckande och övervintrande sjöfåglar som indikatorer för Östersjöns tillstånd. I dessa publikationer framgår att trenden för övervintrande ejdrar i Östersjön inte har ändrat sedan 1991³⁰ och att det häckande beståndet i Östersjön har ökat sedan 2009³¹. Wetlands International anger den långsiktiga trenden för ejderpopulationen i Östersjön, Danmark och Nederländerna under åren 1971-2015 som stabil och den kortsiktiga för 2006-2015 som måttligt ökande³². Man måste också se på ejderstammen ur ett historiskt perspektiv. Ejderstammen uppvisade kraftig tillväxt under 1900-talet, särskilt under 1970- och -80 talen³³ och även om det nu skett en nedgång finns det ändå historiskt sett relativt mycket ejder. Ejdern är fortfarande den överlägset vanligaste sjöfågeln vid Finlands kuster³⁴ och ejderinventeringarna på Åland visar att ejdern fortfarande är den talrikaste sjöfågeln i referensområdena. Därtill finns ett stort överskott av hanar eftersom populationen är starkt handominerad^{35, 36, 37}.

Med beaktande av att det huvudsakliga hotet mot ejderstammen i Finland är en ökad predation på ådor och att den mest brådskande bevarandeåtgärden är att öka överlevnaden bland dem, anser landskapsregeringen att det är av största vikt att de viltvårdande insatserna för ejdern ökar. Landskapsregeringen har därför tagit fram en åtgärdsplan för ejderstammen på Åland med övergripande målsättning att inrätta viltvårdsområden där en intensifierad predator kontroll ska säkerställa att ejdern kan genomföra en lyckad häckning ifred från predatorer. Därutöver utförs omfattande inventeringar för att säkerställa att ejderbeståndet bibehålls på en tillfredsställande nivå. Se kapitel 2.8.1 för mer information om åtgärdsplanen.

²⁹ Hario, M. & Rintala, J. 2013. Saaristolinnuston kehitys Suomen rannikoilla 1986-2013. Linnut vuosikirja 2013. BirdLife Finland.

³⁰ Aunins, A., Nilsson, L., Hario, M., Garthe, S., Dagys, M., Pedersen, K. I., & Skov, H., Lehikoinen, A., Mikkola-Roos, M., Ranft, S., Stipnice, A., Kuresoo, A., Meissner, W. & Korpinen, S. 2013. Abundance of waterbirds in the wintering season. HELCOM Core Indicator Report. Online. 5.4.2017, www.helcom.fi/Core%20Indicators/HELCOM-CoreIndicator_Abundance_of_waterbirds_in_the_wintering_season.pdf

³¹ Herrmann, C., Rintala, J., Lehikoinen, A., Pedersen, I.K., Hario, M., Kadin, M & Korpinen, S. 2013. Abundance of waterbirds in the breeding season. HELCOM Core Indicator Report. Online. 5.4.2017, www.helcom.fi/Core%20Indicators/HELCOM-CoreIndicator-Abundance_of_waterbirds_in_the_breeding_season.pdf

³² Flyway trend analyses based on data from the African–Eurasian Waterbird Census from the period of 1967–2015 *Somateria mollissima* (Common Eider) – *mollissima*, Baltic, Denmark & Netherlands. <http://iwc.wetlands.org/index.php/aewatrends> Online 2.4.2019

³³ Christensen, T.K. 2008: Factors affecting population size of Baltic Common Eiders *Somateria mollissima*. PhD thesis. Dept. of Wildlife Ecology and Biodiversity, NERI. National Environmental Research Institute, University of Aarhus, Denmark. 204 pp.

³⁴ Hario, M. & Rintala, J. 2013. Saaristolinnuston kehitys Suomen rannikoilla 1986-2013. Linnut vuosikirja 2013. BirdLife Finland.

³⁵ Lehikoinen A, Christensen TK, Öst M, Kilpi M, Saurola P & Vattulainen A. 2008. Large-scale change in the sex ratio of a declining eider *Somateria mollissima* population. *Wildlife Biology* 14:288-301.

³⁶ Ekroos, J., Fox, A.D., Christensen, T.K., Petersen, I.K., Kilpi, M., Jónsson, J.E., Green, M., Laursen, K., Cervencel, A., Boerm P., Nilsson, L., Meissner, W., Garthe, S. & Öst, M. 2012. Declines amongst breeding Eider *Somateria mollissima* numbers in the Baltic/Wadden Sea flyway, *Ornis Fennica* 89:81-90.

³⁷ Pan-European Duck Symposium abstract book, sid 63. http://www.ducksg.org/wp-content/uploads/2014/06/PEDS4_Program_abstracts_final.pdf

1.2.4 Jaktens och viltvårdens påverkan på beståndet

För att uppskatta jaktens direkta påverkan på beståndet måste man bedöma konsekvensen av att man genom jakt avlägsnar ett antal individer ur populationen. Eftersom jakten endast bedrivs på gudingar, vilka inte deltar i uppfödningen av ungarna, begränsas påverkan till effekten av brutna parformationer och försämrade fertilisering av äggen. Hario et al. (2002) undersökte effekten av att skjuta guding under häckningstiden och resultaten visade att häckningsframgången bland de ådor som gudingen hade skjutits från i medeltal minskade med 35 % jämfört med normalt³⁸. Året efter försöket återvände ådorna till studieområdet och alla utom en hade en ny partner med sig från övervintringsområdet. Denna undersökning bedömde effekten på individnivå, medan en annan undersökning som bedömde effekten på populationsnivå kom fram till att effekten av att jaga hanfåglar på våren minskar ju skevare könsfördelningen i populationen är eftersom effekten av att skjuta en hane på våren minskar om andelen operade hanar i populationen är stor³⁹. Enligt räkningar i Finska viken har andelen honor under vårflytten ändrat från ett överskott (58 %) på 1980-talet till ett underskott (41 %) i början av 2000-talet⁴⁰. Nyare undersökningar indikerar en ännu lägre andel honor, 34 %⁴¹. Den storskaliga inventering av ejderstammen på Åland som genomfördes våren 2017 och 2018 bekräftar ett motsvarande förhållande i den åländska skärgården, ca 30 % honor. Motsvarande förändring har även observerats i Danmark där andelen vuxna honor i jaktstatistiken minskade från ca 45 % år 1982 till ca 25 % år 2009⁴². Alla hanar man skjuter är alltså inte i par med en hona vilket minskar effekten av jakten.

Utgående från dessa resultat kan man bedöma effekten av jakten. Om avskjutningen är 2000 gudingar och den sker slumpmässigt över populationen av hanar är, med beaktande av den skeva könsfördelningen (30 % honor), ca 857 av hanarna i par med en hona. Jaktens effekt motsvarar då en förlust av 300 honors häckning, baserat på en sänkt reproduktionsförmåga om 35 %, för det enskilda året eftersom honorna återvänder för att häcka nästa år.

Med andra ord betyder det att en åda som i genomsnitt lägger 4,5 ägg (vilken inte påverkas om gudingen blir skjuten), producerar en större andel ofertiliserade ägg, närmare bestämt 53 % som kläcks i stället för 81 %⁴³. Det innebär att de 857 ådorna som gudingarna har skjutits från

³⁸ Hario, M., Hollmén, T.E., Morelli, T.L. & Schribner, K.T. 2002. Effects of mate removal on the fecundity of common eider *Somateria mollissima* females. *Wildlife Biology* 8: 161-168

³⁹ Kokko, H., Pöysä, H., Lindström, J. & Ranta, E. 1998. Assessing the impact of spring hunting on waterfowl populations. *Ann. Zool. Fennici* 35: 195-204.

⁴⁰ Lehikoinen A, Christensen TK, Öst M, Kilpi M, Saurola P & Vattulainen A. 2008. Large-scale change in the sex ratio of a declining eider *Somateria mollissima* population. *Wildlife Biology* 14:288-301.

⁴¹ Pan-European Duck Symposium abstract book, sid 63. http://www.ducksg.org/wp-content/uploads/2014/06/PEDS4_Program_abstracts_final.pdf

⁴² Ekroos, J., Fox, A.D., Christensen, T.K., Petersen, I.K., Kilpi, M., Jónsson, J.E., Green, M., Laursen, K., Cervenc, A., Boerm P., Nilsson, L., Meissner, W., Garthe, S. & Öst, M. 2012. Declines amongst breeding Eider *Somateria mollissima* numbers in the Baltic/Wadden Sea flyway, *Ornis Fennica* 89:81-90.

⁴³ Hario, M., Hollmén, T.E., Morelli, T.L. & Schribner, K.T. 2002. Effects of mate removal on the fecundity of common eider *Somateria mollissima* females. *Wildlife Biology* 8: 161-168

producerar 1080 färre nykläckta ungar. Hälften av dessa hade varit honor⁴⁴, alltså 540 stycken. Dödligheten bland dessa är dock hög och i medeltal hade endast 11 % av dessa överlevt och rekryterats in i den häckande populationen⁴⁵, alltså 59 blivande ådor färre. Detta är en siffra som kan ställas i relation till betydelsen predatorkontrollen kan ha för att öka överlevnaden bland ådor.

Enligt en finsk studie om mårhundens predation i skärgården dödar en mårhund i medeltal 3–4 ådor per häckningssäsong⁴⁶. Det innebär att 15–20 mårhundar i skärgården har lika stor effekt på ejderns häckningsframgång som hela jakten. Bara i de viltvårdsområden som inrättats genom åtgärdsplanen för ejderstammen har 273 mårhundar tagits bort från ejderns häckningsområden och med tanke på att de åländska vårjägarna totalt avlägsnar omkring 5000 mårhundar årligen är det uppenbart att viltvården har en positiv nettoeffekt för ejderbeståndet⁴⁷. Utöver att ådan kan bli tagen är också risken för bopredation stor om det finns mårhundar i närheten och mårhundsförekomst på ett häckningsskär innebär sannolikt en totalförlust av alla ådors häckning på det skäret på grund av bopredation⁴⁸.

Utöver mårhundarna tillkommer de 800-1100 minkar per år som de åländska vårjägarna har avlägsnat de senaste åren. Landskapsregeringen har inte tillgång till data som möjliggör motsvarande uträkningar som för mårhundens predation men analyser av minkavföring insamlad i Skärgårdshavet har visat att minkens föda till 32 % bestod av sjöfågel, främst ejder⁴⁹. I Stockholms skärgård minskade ejdern på holmar som minken hade etablerat sig på samtidigt som antalet ökade på holmar som minken inte hade kommit till⁵⁰. Även i Finland anges predation av mink som en bidragande faktor till ejderhonornas ökade dödlighet⁵¹.

Jakten ska också sättas i perspektiv till den skeva könsfördelningen med beaktande av att det finns ett stort överskott av hanar i populationen. Utgående från de senaste bedömningarna av könsfördelningen bland ejdrar under vårflytten till Finland är ca 66 % av ejdrarna hanar⁵² och

⁴⁴ John C. Coulson (2010) A long-term study of the population dynamics of Common Eiders *Somateria mollissima*: why do several parameters fluctuate markedly?, *Bird Study*,57:1, 1-18, DOI: 10.1080/00063650903295729

⁴⁵ John C. Coulson (2010) A long-term study of the population dynamics of Common Eiders *Somateria mollissima*: why do several parameters fluctuate markedly?, *Bird Study*,57:1, 1-18, DOI: 10.1080/00063650903295729

⁴⁶ Kauhala, K. & Auniola, M. 2001. Diet of raccoon dogs in summer in the Finnish archipelago. *Ecography* 24: 151–156.

⁴⁷ Läs mer om predatorkontrollen i kapitel 2.8.1.

⁴⁸ Dahl, F. & Åhlen, P.-A. 2018. Nest predation by raccoon dog *Nyctereutes procyonoides* in the archipelago of northern Sweden. *Biol. Invasions* 21:743-755. <https://doi.org/10.1007/s10530-018-1855-4>

⁴⁹ Banks, B.P., Nordström, M., Ahola, M., Salo, P, Fey, K & Korpimäki, E. 2008. Impacts of alien mink predation on island vertebrate communities of the Baltic Sea Archipelago: review of a long-term experimental study. *Boreal Environment Research* 13:3-16.

⁵⁰ Desholm, M., Christensen, T. K., Scheiffarth, G., Hario, M., Andersson, Å., Ens, B., Camphuysen, C. J., Nilsson, L., Watlho, C. M., Lorentsen, S-H., Kuresoo, A., Kats, R. K. H., Fleet, D. M. & Fox, A. D. 2002. Status of the Baltic/Wadden Sea population of the Common Eider *Somateria m. mollissima*. *Wildfowl* 53: 167 – 203.

⁵¹ Lehikoinen, A., Christensen, T.K., Öst, M., Kilpi, M., Saurola, P. & Vattulainen, A. 2008. Large-scale change in the sex ratio of a declining eider *Somateria mollissima* population. - *Wildl. Biol.* 14: 288-301.

⁵² Pan-European Duck Symposium abstract book, sid 63. http://www.ducksg.org/wp-content/uploads/2014/06/PEDS4_Program_abstracts_final.pdf

det totala beståndet i Östersjön/Vadehavet 976.000 fåglar⁵³. Om de finska uppskattningarna av könsfördelningen bland ejdrar är representativt för det totala beståndet, vilket de sannolikt är, finns det ca 644.000 gudingar och 332.000 ådor i hela populationen och därmed ett överskott på 312.000 gudingar. Det är uppenbart att en jakt på ett litet antal gudingar fortfarande kan bedrivas utan att det äventyrar ansträngningarna att bevara arten.

Inte heller finns det något som talar för att jakten i sig skulle innebära en sådan störning att den påverkar ejdern. De studier som gjorts för att undersöka effekterna av jakten har inte kunnat påvisa några störningseffekter, utan trots att vårjakt med skjutvapen har bedrivits under lång tid i den finska skärgården har inte sjöfåglarna ändrat flyttvägar, födovänor eller häckningsområden⁵⁴. En studie från finska skärgården drog, trots ett intensivt försök där gudingar i vissa fall sköts upprepade gånger från samma åda, slutsatsen att jakten inte hade någon störningseffekt på ådornas beteende⁵⁵.

1.2.5 Förnuftig användning

Enligt EU-domstolens rättpraxis (mål C-182/02) kan jakt på vilda fåglar i rekreationssyfte under de perioder som avses i artikel 7.4 i direktivet jämföras med sådan förnuftig användning som medges i artikel 9.1.c i direktivet. Den jakt som bedrivs med stöd av undantagsbestämmelsen måste dock bedrivas på ett sådant sätt att populationerna av de berörda arterna bibehålls på en tillfredställande nivå. Ejderns populationsstatus redovisas ovan i punkt 1.2.2 och jakten konstateras i punkt 1.2.4 bidra till att förbättra situationen för ejdern genom de viltvårdsinsatser jägarna utför. Jakt tillåts dessutom endast i ett litet antal. I enlighet med jaktlagen för landskapet Åland skall ätligt vilt som fällt under jakt tillvaratas och användas som föda. Att tillreda sjöfåglarna till mat har en stark tradition på Åland och är enligt landskapsregeringen en förnuftig användning av en viltresurs.

Kommissionens vägledning för jakt enligt rådets direktiv 79/409/EEG, punkt 2.4.24, anger att ”Genom att tillåta jakt på en art kan man dock skapa ett starkt incitament för att vårda livsmiljöer och ta itu med andra faktorer som bidrar till populationens tillbakagång, och därmed bidra till målet att återupprätta populationens gynnsamma bevarandestatus.” Kommissionens vägledning utesluter alltså inte möjligheten att bedriva en förnuftig jakt, även på nedåtgående arter. Inte heller IUCN anser att jakten på ejder i dagsläget bör stoppas, utan endast att nivåer på hållbart uttag bör fastställas i de områden ejdern jagas, och anger ytterligare att den högarktiska ursprungsbefolkningens vårjakt är hållbar vilket visar att vårjakt i sig inte behöver

⁵³ Ekroos, J., Fox, A.D., Christensen, T.K., Petersen, I.K., Kilpi, M., Jónsson, J.E., Green, M., Laursen, K., Cervencel, A., de Boer, P., Nilsson, L., Meissner, W., Garthe, S & Öst, M. 2012. Declines amongst breeding Eider *Somateria mollissima* numbers in the Baltic/Wadden Sea flyway. *Ornis Fennica* 89.

⁵⁴ Kalchreuter, H. 1995. A study on spring hunting on seaducks and woodcock in Fennoscandia. European Wildlife Research Institute (EWI). University of Saarbrücken.

⁵⁵ Hario, M., Hollmén, T. & Selin, K. 1995. Kevätmetästyksen vaikutus haahkan pesintään. *Suomen Riista* 41:13-20.

betraktas som ohållbart⁵⁶. Även från forskarhåll anses att jakt på guding fortsättningsvis kan accepteras ur ett biologiskt perspektiv^{57,58}. De lyfter samtidigt fram betydelsen av jakt på fyrfota rovdjur på häckningsskar som en viktig del i arbetet att vända ejderstammens negativa utveckling⁵⁹. Detta styrker ytterligare landskapsregeringens uppfattning att vårjakt i sig, även på minskande populationer, inte är oförenlig med principen om förnuftig användning.

De åländska jägarna har ingen skyldighet att kontrollera predatorerna i ejderns häckningsområden. När ejderstammen minskar utgör dock stammens nedgång ett hot mot den framtida jakten eftersom jägarna behöver goda stammar för att kunna bedriva en hållbar och meningsfull jakt. Det är en av grundprinciperna i all viltförvaltning och därför försöker jägarna vidta åtgärder för att upprätthålla en jaktbar stam. Det största hotet mot ejdern är ökad predation på ådor så jägarna har goda möjligheter att gynna stammen genom ökad predatorkontroll. Belöningen för predatorkontrollen är att kunna fortsätta bedriva jakten. Om jakten försvinner har man dock tagit bort incitamentet som driver jägarna. Det är därför viktigt att kunna upprätthålla jaktmöjligheterna om även viltvårdsinsatserna ska kunna upprätthållas.

I artikel 2 i fågeldirektivet framgår det tydligt att fågelskyddet måste balanseras mot andra krav. Även om artikel 2 inte utgör ett självständigt undantag från det allmänna skyddssystemet visar den ändå att man i direktivet beaktar dels behovet av ett effektivt skydd av fåglar, dels de krav som är förknippade med folkhälsa och säkerhet, ekonomi, **ekologi**, vetenskap, jordbruk och **rekreation**.⁶⁰ Det betyder att behovet av ett effektivt skydd måste vägas både mot värdet av att bevara vårjaktens kulturella betydelse och jaktens ekologiska effekter. Ekologi innebär läran om samspelet i naturen och är av central betydelse i sammanhanget eftersom jaktens ekologiska effekter även innefattar de positiva effekterna som viltvården bidrar till, inte bara för ejdern utan även för andra arter som drabbats av den ökade närvaron av predatorer i skärgården.

Landskapsregeringen anser med beaktande av ovanstående att en fortsatt jakt på guding kan tillåtas. Genom den åtgärdsplan som tagits fram kommer viltvårdsinsatserna att öka ytterligare och för att bibehålla jägarnas starka engagemang för att genomföra planen behövs incitamentet i form av ett litet uttag ur det överskott av guding som finns i populationen. Eftersom jakt på hösten inte är möjligt, är vårjakt det enda alternativet. För att kunna upprätthålla arbetet med åtgärdsplanen är det därför nödvändigt att tillåta jakt. Landskapsregeringen konstaterar även att en fortsatt vårjakt kan tillåtas med beaktande av vårjaktens kulturella värde samt rekreationsbehovet.

⁵⁶ BirdLife International. 2016. *Somateria mollissima*. The IUCN Red List of Threatened Species 2016: e.T22680405A92861620. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-3.RLTS.T22680405A92861620.en>. Downloaded on 09 April 2018. Kapitel "Conservation Actions"

⁵⁷ Ottvall, R. 2012. Ejderns och andra musselätande dykänders minskning i Östersjön. Rapport från Miljöforskningsberedningen. Statens offentliga utredningar. Stockholm.

⁵⁸ Ekroos, J., Fox, A.D., Christensen, T.K., Petersen, I.K., Kilpi, M., Jónsson, J.E., Green, M., Laursen, K., Cervenc, A., de Boer, P., Nilsson, L., Meissner, W., Garthe, S & Öst, M. 2012. Declines amongst breeding Eider *Somateria mollissima* numbers in the Baltic/Wadden Sea flyway. *Ornis Fennica* 89.

⁵⁹ Ottvall, R. 2012. Ejderns och andra musselätande dykänders minskning i Östersjön. Rapport från Miljöforskningsberedningen. Statens offentliga utredningar. Stockholm.

⁶⁰ Punkt 1.4.1 i Vägledningen för jakt enligt rådets direktiv 79/409/EEG.

1.3 Litet antal

Enligt kommissionens vägledning för jakt kan begreppet ”litet antal” fastställas som en viss procent av den årliga dödligheten hos den population som berörs av undantaget. Kommissionen konstaterar även ett ”litet antal” bör avse ett uttag på cirka en procent av den årliga dödligheten, men möjligheter finns att för talrika arter med gynnsam bevarandestatus att göra ett jaktuttag på upp till fem procent av den årliga dödligheten.

Ejdrar som häckar på Åland ingår i subpopulationen Östersjön/Vadehavet, vilket utgörs av ejdrar häckande i Finland, Estland, Sverige, Danmark, södra Norge, Tyskland och Nederländerna^{61,62}. Detta bekräftas även av kommissionens egna ”Key concepts”, species no. 19 (ejder)⁶³. Populationen binds samman genom ett gemensamt övervintringsområde i västra Östersjön, Kattegatt, Danska innanhaven och Vadehavet från Danmark till Nederländerna⁶⁴. Enligt de senaste populationsuppskattningarna uppgår den ejderpopulation som övervintrar i Östersjön/Vadehavet till 976.000 fåglar⁶⁵. Den årliga dödligheten uppges för nordvästra Europa vara 39%⁶⁶ och uppgår således till 380.000 fåglar. En till fem procent av detta utgör mellan 3.800 och 19.000 fåglar.

Med beaktande av att uppgifterna är några år gamla och genom att iaktta försiktighetsprincipen har landskapsregeringen dock valt att fastställa kvoten till 2.000 gudingar.

Den europeiska rödlistan för fåglar (vilken baserar sig på kommissionens uppgifter över medlemsstaternas rapportering enligt fågeldirektivets artikel 12) anger för EU27 en häckande population på 224.000-320.000 par och en övervintrande population på 638.000-695.000 individer⁶⁷. Denna bedömning är dock inte helt relevant eftersom medlemsstaterna i EU27 inte överensstämmer med utbredningsområdet för den relevanta populationen (Östersjön/Vadehavet). Till exempel ingår ejdrar som häckar och övervintrar i Storbritannien vilket inte hör till den relevanta populationen, medan ejdrar som häckar och övervintrar i södra Norge inte ingår. Uppskattningarna för det övervintrande beståndet förefaller inte heller beakta

⁶¹ Ekroos, J., Fox, A.D., Christensen, T.K., Petersen, I.K., Kilpi, M., Jónsson, J.E., Green, M., Laursen, K., Cervenci, A., Boerm P., Nilsson, L., Meissner, W., Garthe, S. & Öst, M. 2012. Declines amongst breeding Eider *Somateria mollissima* numbers in the Baltic/Wadden Sea flyway, *Ornis Fennica* 89:81-90.

⁶² Desholm, M., Christensen, T. K., Scheiffarth, G., Hario, M., Andersson, Å., Ens, B., Camphuizen, C. J., Nilsson, L., Wattho, C. M., Lorentsen, S-H., Kuresoo, A., Kats, R. K. H., Fleet, D. M. & Fox, A. D. 2002. Status of the Baltic/Wadden Sea population of the Common Eider *Somateria m. mollissima*. *Wildfowl* 53: 167 – 203.

⁶³ Key concepts of Article 7(4) of Directive 2009/147/EC

⁶⁴ Desholm, M., Christensen, T. K., Scheiffarth, G., Hario, M., Andersson, Å., Ens, B., Camphuizen, C. J., Nilsson, L., Wattho, C. M., Lorentsen, S-H., Kuresoo, A., Kats, R. K. H., Fleet, D. M. & Fox, A. D. 2002. Status of the Baltic/Wadden Sea population of the Common Eider *Somateria m. mollissima*. *Wildfowl* 53: 167 – 203.

⁶⁵ Ekroos, J., Fox, A.D., Christensen, T.K., Petersen, I.K., Kilpi, M., Jónsson, J.E., Green, M., Laursen, K., Cervenci, A., de Boer, P., Nilsson, L., Meissner, W., Garthe, S & Öst, M. 2012. Declines amongst breeding Eider *Somateria mollissima* numbers in the Baltic/Wadden Sea flyway. *Ornis Fennica* 89.

⁶⁶ Vägledning för jakt enligt rådets direktiv 79/409/EEG om bevarande av vilda fåglar. Februari 2008.

⁶⁷ BirdLife International (2015) European Red List of Birds. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

den skeva könsfördelningen och att ejdrarna inte häckar under sin första vår som vuxen fågel. Om 66 % av fåglarna är gudingar⁶⁸ ger det en minimipopulation utgående från 224.000 häckande par på 672.000 individer och en maximal population utgående från 320.000 par på 960.000 individer.

1.4 Strängt kontrollerade former och på selektiv grund

Undantagsjakt beviljas genom personliga tillstånd där antalet hanar av ejder som får fällas per dag och jakttiderna anges. Den personliga dagskvoten är 2 ejdrar per jägare och dag, och den totala kvoten uppgår till 2.000 fåglar, med beaktande av att en viss avlysningsdifferens kan uppkomma.

Dessutom skall tillståndet innehålla en karta över de platser som landskapsregeringen godkänt som skytteplatser. En skytteplats godkänns inte inom de områden som jaktvårdsföreningarna fredat med stöd av 22 och 23 §§ jaktlagen eller fågelskyddsområden som fredats med stöd av 26 § jaktlagen.

Den selektiva grunden för besluten garanteras genom att endast hanar får fällas. Arten har en väldigt tydlig könsdimorfism där hanarna är lätta att skilja från honorna samt från övriga arter. Därför föreligger väldigt liten risk för att fel kön eller art skulle fällas genom förväxling. Undantaget tillåter endast i enlighet med 48 § jaktlagen godkända jaktvapen. Storskalig eller icke selektiv jakt eller dödande är inte tillåtet liksom inte heller metoder som anges i Annex 4 i fågeldirektivet.

Tillsynen över jakten utövas enligt 57 § jaktlagen av landskapsregeringen med bistånd av polismyndighet och, på sätt som är särskilt föreskrivet, med bistånd av tjänstemän inom gränsbevakningsväsendet vilka är stationerade i landskapet. Övervakningen av kriteriet litet antal kontrolleras genom att tillståndsinnehavarna fortlöpande måste rapportera till landskapsregeringen hur många fåglar de fällt. Rapporteringen sker genom att jägaren efter varje jakttillfälle, dock senast klockan 23.00 samma dag, via textmeddelandefunktionen (SMS) på en mobiltelefon eller på annat sätt som föreskrivs i beslutet rapporterar antalet fällda fåglar till landskapsregeringen. Då antalet fällda fåglar uppnått den fastställda kvoten avlyser landskapsregeringen jakten genom ett textmeddelande som sänds till samtliga tillståndsinnehavares mobiltelefoner. På landskapsregeringens hemsida (www.jakt.regeringen.ax) publiceras aktuell information om återstående kvot samt avlysning av jakten. Information kan även fås på telefon 018-25 000. Landskapsregeringen kan på de grunder landskapsregeringen bedömer avlysa jakten. Av det personliga jakttillståndet ska framgå att det är jägarens skyldighet att hålla sig informerad om jakten har avlysts.

⁶⁸ Pan-European Duck Symposium abstract book, sid 63. http://www.ducksg.org/wp-content/uploads/2014/06/PEDS4_Program_abstracts_final.pdf

2. Villkor för jakten

2.1 Allmänna villkor

Landskapsregeringen kan bevilja jakttillstånd efter prövning i varje enskilt fall i enlighet med dessa riktlinjer. Tillstånd kan på ansökan beviljas den som har hemort i en kommun i landskapet som avser bedriva jakt. Utom landskapet bosatta personer kan på ansökan beviljas dispens för jakt efter sjöfågel om synnerligen vägande skäl föreligger.

Tillståndet är personligt och kan inte överföras på annan person. Tillståndet får utnyttjas inom godkända skytteplatser där tillståndsinnehavaren har jakträtt. Skytteplatser vid insjöar tillåts inte. Tillståndet kan återkallas om villkoren i beslutet inte följs, t.ex. om skytteplatser redovisas på oriktiga jakträttsgrunder. Områden som inte redovisas eller godkännts som skytteplatser är fredade från sjöfågeljakt.

Fredningen utgör inget hinder att förfölja och avliva skadeskjutet vilt utanför skytteplatsen. I enlighet med 4 § landskapslagen om grunderna för avgifter i landskapet (ÅFS 1993:27) uppbärs ingen avgift för ansökan då den traditionella jakten på sjöfågel härrör till en allmän kulturverksamhet. Fåglar som fällts med stöd av dessa riktlinjer får inte hållas till salu.

2.2 Skytteplatser

Med en skytteplats avses det område inom vilket jakten bedrivs och som utgörs av:

1. Enskilt belägna grund, kobbar och skär vars landareal är högst tre hektar.
2. Grupper av omedelbart intill varandra belägna grund, kobbar och skär vars sammanlagda landareal är högst tre hektar.
3. Ett cirkelformat område utgörande högst 3 hektar.

2.3 Fredningsområden

Jaktvårdsföreningar bör enligt 22 § jaktlagen inom sitt område verka för att tillräckligt stora sammanhängande områden inte berörs av sådan sjöfågeljakt som bedrivs med stöd av tillstånd. Områden som är inrättade som fågelskyddsområden enligt 26 § jaktlagen berörs inte av någon form av sjöfågeljakt.

2.4 Jakträtt

Tillståndsinnehavaren ansvarar för att han/hon innehar jakträtt vid utövandet av jakten oaktat det att landskapsregeringen godkännt skytteplatsen. Om det framkommer att jakträtt anmälts på oriktiga grunder återkallas tillståndet med omedelbar verkan, samt vidtas eventuellt övriga åtgärder. Tillståndsinnehavaren kan ansöka om komplettering av skytteplatser om särskilda skäl föreligger. Tillståndsinnehavaren är skyldig att meddela förändrade jakträttsförhållanden till landskapsregeringen.

2.5 Skyldighet att anmäla jaktens resultat

Tillståndsinnehavaren ska efter varje jakttillfälle, dock senast klockan 23.00 samma dag, via textmeddelandefunktionen (SMS) på en mobiltelefon eller på annat sätt som föreskrivs i beslutet rapportera antalet fällda fåglar till landskapsregeringen. I samband med ansökan om tillstånd till jakt skall sökande redovisa föregående hösts jaktresultat. Resultatet av jakten redovisas årligen av landskapsregeringen till EU-kommissionen i enlighet med artikel 9.

2.6 Jakträtt på samhällsägda områden

Kronoallmänningarna

Rätten till sjöfågeljakt på kronoallmänningarna under tiden 1.5–14.5.2019 tillkommer endast personer med hemort i landskapet med tillstånd till sjöfågeljakt.

Kompensationsholmarna

Jaktvårdsföreningarna kan anhålla om att få disponera särskilda områden för sjöfågeljakt på områden som tillhör landskapet.

Jakträtt på kompensationsholmarna kan jaktvårdsföreningen endast bevilja:

1. Personer som är fast bosatta i berörd kommun och inte har jakträtt på annat ställe i kommunen.
2. Markägare i kommunen som avstått för fågellivet betydelsefulla områden för fredningsändamål.

Den som avser bedriva jakt på en kompensationsholme skall inneha ett skriftligt tillstånd från jaktvårdsföreningen.

2.7 Vårjaktstillstånd för personer bosatta utom landskapet

Tillstånd för vårjakt kan beviljas personer som inte har hemort i landskapet med övrigt iakttagande av dessa riktlinjer om synnerligen vägande skäl föreligger. Som vägande skäl anses att:

- Sökande har åländsk hembygdsrätt.
- Sökande saknar åländsk hembygdsrätt men är uppvuxen på Åland.
- Övriga sökande kan på synnerliga skäl efter särskild prövning i varje enskilt fall beviljas tillstånd till vårjakt efter sjöfågel. Såsom synnerligen vägande skäl avses att sökande bedriver en aktiv viltvård genom att freda större områden viktiga för häckande sjöfågel och/eller att sökande aktivt bedriver fångst av mink och mårhund samt upprätthåller holkar för knipa och storskrake i större omfattning.

Landskapsregeringen kan vid behov begära utlåtande av jaktvårdsföreningarna.

2.8 Viltvård

Viltvård för att förbättra viltets livsmiljö och tillhandahålla säkra boplatser för fåglarna är något som alltid gått hand i hand med jakt på sjöfågel. I alla tider har sjöfågeljägare varit de ivrigaste viltvårdarna och har genom uppsättning av holkar och jakt på predatorer bidragit till den mångfald av fågelliv som den åländska skärgården berikas av. I enlighet med kommissionens vägledning för jakt⁶⁹ finns ett starkt samband mellan jakt och viltvård där jägarna är de mest effektiva beskyddarna av jaktområden. Jakt kan därför bidra till bevarande genom ett förnuftigt utnyttjande. Genom att tillåta jakt kan man skapa ett starkt incitament för att vårda livsmiljöer. Viltvård innebär en rad åtgärder exempelvis tillhandahållande av bättre livsmiljöer och reducera antalet predatorer, vilket förbättrar livsvillkoren för både jaktbara och icke-jaktbara arter. I sunda viltvårdsmetoder bör man i enlighet med principen om ett förnuftigt utnyttjande också ta hänsyn till behoven hos icke jaktbara arter.

Ejderstammen i Östersjön har uppvisat en förändring i könkvoten mellan honor och hanar och har gått från att ha varit honfågeldominerad i början av 80-talet till hanfågeldominerad⁷⁰. Den skeva könkvoten kan sannolikt förklaras av en ökad predation på honfåglar under häckningen⁷¹. Studier i Finland har påvisat ett kraftigt ökat predationstryck på ruvande ejderhonor och forskarna ser den ökade predationen på adulta ejderhonor som en stor del av förklaringen till den observerade minskningen av ejderbeståndet i detta område⁷². Ejderhonor som påträffats slagna på finska häckningsöar har konstaterats vara dödade av havsörn, mink och mårhund⁷³.

⁶⁹ Vägledning för jakt enligt rådets direktiv 79/409/EEG om bevarande av vilda fåglar. Februari 2008.

⁷⁰ Lehikoinen, A., Christensen, T.K., Öst, M., Kilpi, M., Saurola, P. & Vattulainen, A. 2008. Large-scale change in the sex ratio of a declining eider *Somateria mollissima* population. *Wildlife biology* 14:3.

⁷¹ Lehikoinen, A., Christensen, T.K., Öst, M., Kilpi, M., Saurola, P. & Vattulainen, A. 2008. Large-scale change in the sex ratio of a declining eider *Somateria mollissima* population. - *Wildl. Biol.* 14: 288-301.

⁷² Ekroos, J., Öst, M., Karell, P., Jaatinen, K. & Kilpi, M. 2012. Philopatric predisposition to predation-induced ecological traps: habitat-dependent mortality of breeding eiders. *Oecologia*. 170:979-986.

⁷³ Ottvall, R. 2012. Ejderens och andra musselätande dykänders minskning i Östersjön. Rapport från Miljöforskningsberedningen. Statens offentliga utredningar. Stockholm.

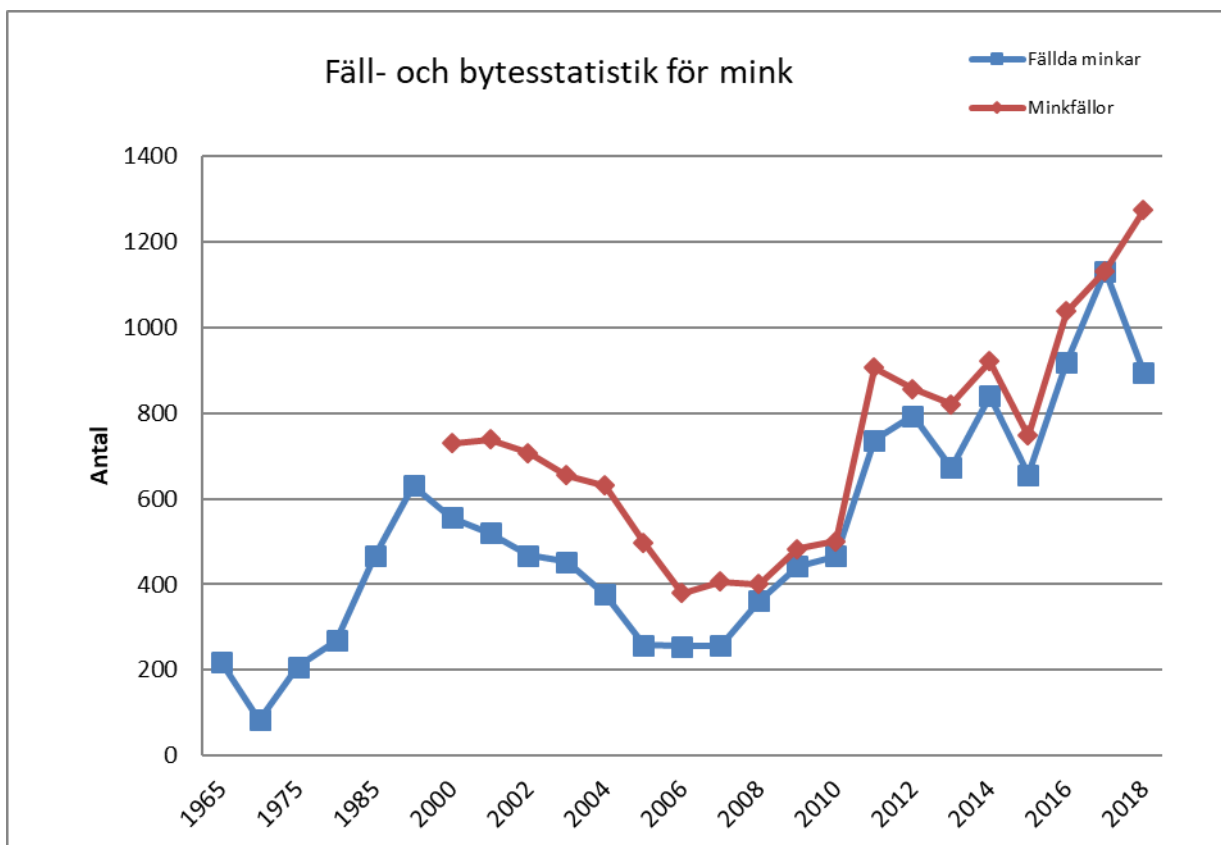

Diagram 1. Åren 1965-1990 samlades bytesstatistik in för fångade minkar av polisen. Från år 2000 har landskapsregeringen samlat in data om antalet använda fällor och bytesmängder genom den obligatoriska redovisningen i samband med vårjakten.

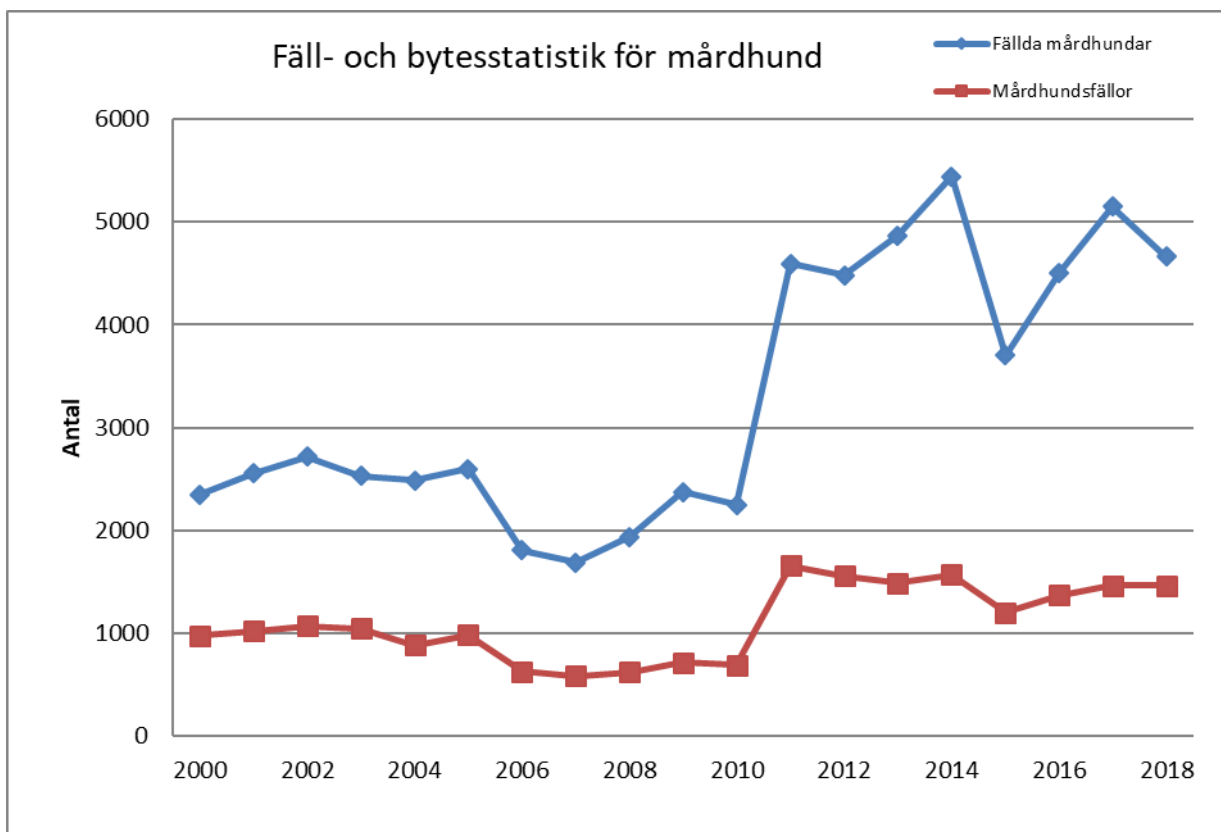

Diagram 2. Fäll- och bytesstatistik som samlats in från redovisningen i samband med vårjakten.

Både diagram 1 och 2 visar antalet fällor och bytesmängder som årligen rapporteras från de jägare som idkar sjöfågeljakt på våren. Det är alltså en betydande viltvårdsinsats de åländska sjöfågeljägarna utför när det gäller att minska antalet predatorer, vilket är till nytta för såväl jaktbara som icke jaktbara markhäckande fåglar och andra djur. Man ser inte oväntat ett klart samband mellan antalet fällor och antalet fångade predatorer.

Europeiska miljöbyrån understryker vikten av att kontrollera stammarna av mink och mårddhund på grund av deras påverkan på inhemsk fauna och framhåller intensiv jakt och fångst som effektiva metoder⁷⁴. Tyvärr riskerar den viktiga balansen mellan jakt och viltvård att rubbas om ytterligare inskränkningar i vårjakten görs. Kvar finns då endast arbetet dvs. utplacering av fällor som enligt jaktlagen måste ses efter dagligen och underhållas med bete, jakt på predatorer, rengöring av holkar inför häckningssäsongen och nytillverkning och utplacering av holkar i terrängen. Det är ett viktigt incitament för jägarna att de med insatt kapital i form av arbete får tillägna sig en del av det överskott som insatsen gav dvs. viltet.

Landskapsregeringen kan inte förutsäga hur mycket viltvårdsarbetet skulle minska om all jakt på våren upphörde, men man kan anta att livsvillkoren för sjöfågelstammarna skulle försämrats jämfört med en situation som idag när en strängt kontrollerad jakt tillåts och viltvården på så sätt uppmuntras.

2.8.1 Åtgärdsplanen för ejderstammen på Åland

För att ytterligare stärka bevarandearbetet beslutade landskapsregeringen den 7 april 2016 om att ta fram en åtgärdsplan för ejderstammen på Åland. Åtgärdsplanen som fastställdes den 13 april 2017⁷⁵ har som övergripande målsättning att bibehålla ejdern som ett dominerande inslag i den åländska skärgården och ska förbättra kunskapsläget gällande ejderstammens storlek, utbredning och utveckling, säkerställa att ejdern erbjuds trygga häckningsområden och uppmuntra till aktiv viltvård. Målsättningen är också att även i fortsättningen kunna tillåta en begränsad vårjakt på guding samt säkerställa att jakten bedrivs enligt principerna om förnuftigt utnyttjande. Ökad predation på ådor har identifierats som en av de största orsakerna bakom ejderstammens nedgång så åtgärdsplanen fokuserar på att förbättra ejderns möjligheter att genomföra en lyckad häckning genom en effektivare kontroll av mårddhund, mink och räva i viktiga häckningsområden. Genom åtgärdsplanen har också en utökad uppföljning av sjöfågelstammarna bidragit till en mer heltäckande bild över ejderstammens utveckling på Åland.

Sedan tidigare har uppföljning av sjöfågelbestånden på Åland gjorts genom årliga inventeringar i tio referensområden. För att stärka inventeringsunderlaget inventerades under 2017 och 2018 ytterligare sammanlagt 35 områden med särskild fokus på ejder. Inventeringarna har utförts av jaktvårdsföreningarna och Ålands fågelskyddsförening och metodiken går ut på att en

⁷⁴ European Environment Agency. 2012. The impacts of invasive alien species in Europe. Technical report No 16/2012.

⁷⁵ Ålands landskapsregering. 2017. Åtgärdsplan för ejderstammen på Åland. ÅLR 2017/2888

förutbestämd rutt körs med båt och antal ejdrar noteras. Utöver dessa områden har Finlands miljöcentral inventerat 12 IBA-områden.

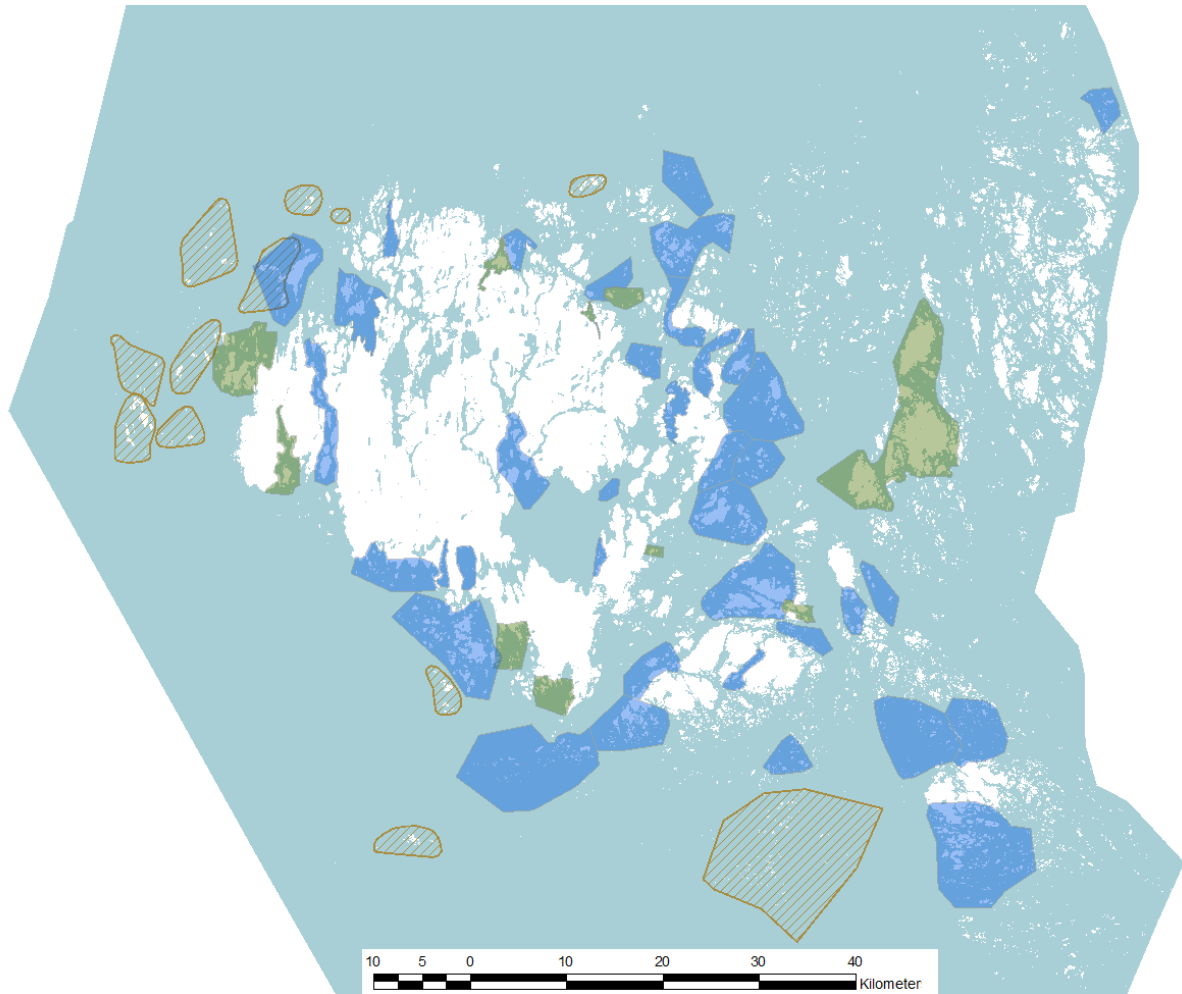

Bild 1. Översikt över de inventerade områdena. Befintliga referensområden (gröna), nya inventeringsområden (blåa) och IBA-områden (streckade)

Preliminära resultat indikerar en minimipopulation i de inventerade områdena om 20.000 ejdrar fördelat på 14.000 gudingar och 6.000 ådor. Andelen ådor i populationen är således omkring 30 %, vilket överensstämmer med observationer från andra områden. Omkring 700 av dessa återfanns på Lågskär vilket tydligt skiljer sig från den övriga ytterskärgården som har betydligt sämre antal. De tidigare mycket viktiga produktionsområdena i ytterskärgården, t.ex. Signilskär och Klåvskär, är idag nästan tomma och största delen av stammen återfinns idag i inner- och mellanskärgården.

Dessa resultat verkar överensstämma väl med ejderstammens utveckling i Skärgårdshavet på andra sidan Skiftet, vilken presenterades i en nyutkommen rapport av forststyrelsen, Skärgårdsfågelfaunans historia, utveckling och nuläge i Åbo skärgård⁷⁶. Där har ejdern nästan försvunnit som häckande fågel från ytterskärgården medan utvecklingen inte varit lika drastisk

⁷⁶ Vösa, R., Högmänder, J., Nordström, M., Kosonen, E., Laine, J., Rönkä, M. & von Numers, M. 2017. Skärgårdsfågelfaunans historia, utveckling och nuläge i Åbo skärgård. Forststyrelsens naturskyddspublikationer. Serie A 226.

i inner- och mellanskärgård. I mellanskärgården har beståndet minskat men inte lika kraftigt som i ytterskärgården och det finns fortfarande relativt gott om ejder i förhållande till 1993 som är startpunkten för inventeringarna som presenteras i publikationen. I innerskärgården har ejderstammen t.o.m. ökat något samma period. I rapporten beskrivs också situationen på Bengtskär, vilket liksom Lågskär ligger i yttersta skärgården men ändå uppvisar stora antal häckande ådor. Orsaken till den skilda utvecklingen på dessa områden, vilken är i stark kontrast till den övriga ytterskärgården, torde vara att ådorna i högre grad överlever häckningen tack vare avsaknad av marklevande predatorer och att havsörnarna inte tillåts jaga ostört i områdena. Lågskär är en fågelstation och är bemannad under hela häckningstiden och Bengtskär är ett välbesökt turistmål. Den konstanta närvaron av människor skrämmer inte ådorna vilka har vant sig med människans närvaro, medan havsörnen inte vågar vara lika närgången.

Genom åtgärdsplanen inrättades också ett antal viltvårdsområden där jaktvårdsföreningarna skulle utöka predatorkontrollen för att säkerställa att dessa hålls fria från mink, mårhund och räv under ejderns häckningstid. När planen fastställdes inrättades 19 områden och sedan dess har flera nya områden tillkommit. Idag bedrivs systematisk predatorkontroll i 24 områden med en sammanlagd landareal om 47.000 hektar och landskapsregeringen har understött projektet genom att bevilja ca. 53.000 euro i bidrag för inköp av nödvändig utrustning, huvudsakligen minkfällor och viltkameror. Minkfällorna utgör grunden i minkkontrollen och viltkamerorna används för att övervaka förekomst av mårhund och räv. På det viset upptäcks det direkt om nya individer vandrar in till områdena och jägarna kan aktivera sig för att ta bort dem.

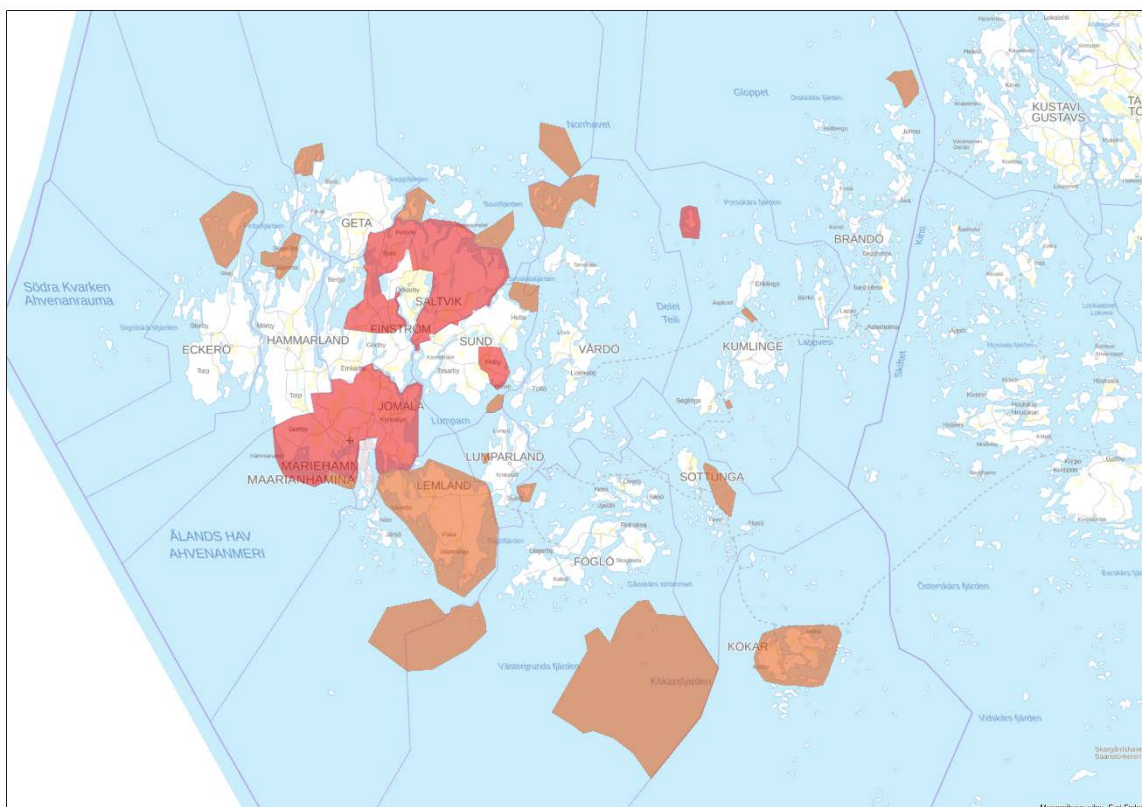

Bild 2. Översiktskarta över de inrättade viltvårdsområdena. Samtliga viltvårdsområden där jaktvårdsföreningarna bedriver en systematisk predatorkontroll. De ljusare orange är de ursprungliga

områdena som inrättades 2017. De mörkare är de nya områdena som tillkom jaktsäsongen 2018–2019. De större områdena på fasta Åland fokuserar endast på mårhund.

Under den första säsongen har sammanlagt 308 predatorer fördelat på 273 mårhundar, 26 minkar, fem rävar och fyra skogsmårdar avlägsnats från viltvårdsområdena. Resultaten från den pågående säsongen tyder också på att mårhundens får stora problem att upprätthålla populationsnivåerna med detta utökade jakttryck.

Målsättningen är att inrätta nya viltvårdsområden där predatorkontrollen utökas. Resultaten från ejderinventeringarna stärker uppfattningen om att det är av yttersta vikt att erbjuda ejdern predatorfria häckningsområden i inner- och mellanskärgård där hotet från havsörnen inte är lika stort. Resultatet av inventeringsarbetet utgör en bra grund för planeringen av det fortsatta viltvårdsarbetet.

Åtgärdsplanen för ejderstammen på Åland har inneburit en systematisk predatorkontroll i skärgården. Detta projekt kommer att ha mycket stor betydelse för utvecklingen av viltvårdsarbetet på Åland och framtidens fågelbestånd. Inte bara för ejdern utan för de flesta markhäckande fåglar i skärgården som har drabbats av en ökad förekomst av marklevande predatorer. Åland är unikt i detta hänseende eftersom det inte finns någon annan region inom ejderns utbredningsområde som systematiskt satsat på ejderförvaltning i denna omfattning. Utan det starka engagemanget från jägarna är det omöjligt att genomföra dessa storskaliga insatser.